

Inleiding

- Aaltje, de volmaakte en zuinige keukenmeid* (Amsterdam 1804).
- Bakker, E., 'Pension Friso', *'t Heer en Feer. Tijdschrift van de Cultuur Historische Vereniging 't Heer en Feer Schiermonnikoog*, jrg. 12 nr. 2 (2010).
- Bazelmans, J., *Geschiedenis, herinnering en beleving: naar een cultuurhistorische en sociaal-wetenschappelijke onderzoeksagenda voor het Waddengebied* (Leeuwarden 2009).
- De Bosatlas van de Wadden* (Groningen 2018).
- Bremer, J.T., 'Landbouwers en landarbeiders op Texel in 1888', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (december 1988).
- Botke, I.J., *Boer en heer: 'de Groninger boer' 1760-1960* (Assen 2002).
- Boon, L.P., *Eten op zijn Vlaams* (Amsterdam 1985).
- Bruijnesteijn, E., A. Van Ruitenburg en R. Zanderink, *Liever lokaal. 365 dagen per jaar* (Amsterdam 2015).
- Burg, E. van, (pseud. Van Emily Timmer), *Isola Bella* (z.p. 1913).
- Carpentier, A. Pzn. de, 'Vlieland. "Een wagenrit van de Vliehors naar het dorp (1870)"', in: 'Een eeuw toerisme. Van Badgast tot Recreant', *'t Heer en Feer. Tijdschrift van de Cultuurhistorische vereniging 't Heer en Feer Schiermonnikoog*, jrg. 1 (1999).
- Coronel, S. Sr. 'De volksvoeding in Friesland', *Nederlands tijdschrift voor geneeskunde*, jrg, 1 nr. II (1876).
- Doedens, A., J. Houter, *Vlieland. Een Nederlandse geschiedenis* (Harlingen 2010).
- Donderwinkel, H., *Gronings eten* (Groningen 2013).
- Douma, M., *Betzy's kookboek. Recepten van en door Vlielanders* (Zwolle 2010).
- Dros, I., *Lange maanden* (Amsterdam 1982).
- Dros, L., 'Wads, de vergeten eilandkeuken', *Trouw* (18 juli 2020).
- De Eilander Keuks* (Schiermonnikogter Ondernemersvereniging, ca. 1990).
- Evers-Dokter, R., *Ameland aan tafel* (Ameland 2015).
- Francq van Berkhey, J. le., *Natuurlyke historie van Holland III*, (Amsterdam 1776).
- Ginkel, R. van, ongepubliceerd interview met L.F. Bremer (1990).
- Groningse pot. Van knipselbonenstampot en krudoortjesbrij. Groningse gerechten en wetenswaardigheden* (Ede 2000).
- Hoek, S. van der, T. Kampa, *Leven op het Wad* (Amsterdam 1979).
- Hondelink, M., 'Vijf eeuwen hutspot: geschiedenis van de Nederlandse stampot met wortelen', zie: <https://isgeschiedenis.nl/longreads/vijf-eeuwen-hutspot-een-geschiedenis-van-de-nederlandse-stampot-met-wortelen> (2015).
- <https://www.zelfmaakrecepten.nl/streekgerechten-per-provincie>; deze site is gebaseerd op gegevens van de Belgische Academie voor de Streekgebonden Gastronomie, z.j.
- Jansen, M., *Een echte Amelander spreekt dialect. Verslag van een veldwerker*, (Amsterdam 2010).
- Jobse-van Putten J., *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dagelijkse*

maaltijd in Nederland (Amsterdam 1996)

Kostelijk, C., 'Schurt = lapskous = Rotmok', *De Nieuwe Taalgids*, jrg. 61 (1968).

Kramer, J., W. de Bruijn, T. Kampa, *Zwervend over de Wadden. Texel Vlieland Terschelling Ameland Schiermonnikoog* (Amsterdam 1971).

Manniche, J.Chr. 'Den sidste Danmarkshistorie', *Jyske Samlinger*, deel 1, (1997).

Meijer, E., R. Grabowski, R. Biesboer. *Koken op Texel. Recepten van bekende en minder bekende eilanders* (Texel 2016).

Molen, S.J. van der, *O, welk een ontzettende waterplas! Vergeten epistels over de Waddenzee* (Baarn 1978).

Mørch, S., *Om dansk mad*, z.j., zie: http://www.gastronomisk-akademi.dk/aktuelt_080207_3.htm

Noordhollandse pot. Van kletsoppen en duivekater. Noordhollandse gerechten en wetenswaardigheden, (Ede 2005).

Poulain, J.P., *The Sociology of Food. Eating and the Place of Food in Society* (Londen 2017).

Schol, A., *Fraagprikken en hoepelstokken. Geschiedenis en recepten van Terschellinger gerechten en hedendaagse variaties daarop* (Harlingen 2009).

Stoops, Y., 'Nogmaals "Lapskous"', *De Nieuwe Taalgids*, jrg. 62 (1968).

Vrouwen van nu afd. Ameland, *Van kwak tot pasta. Koken op Ameland, toen en nu* (2005).

Wittop Koning, M., *Het vegetarisch middagmaal*, (Amsterdam 1937).

1. Een warme meid

Ackersdijck, J., *Stukken uit eene reize door het Koninkrijk der Nederlanden* (1830).

Arentzen, W., *Schliemann en Nederland. Een leven vol verhalen* (2012).

Bastet, F.L., *Duizendjarig dolen* (2013).

'Behandeling van drenkelingen', *Bredasche Courant* (23 september 1834).

Bichon van Ysselmonde, M.V., 'Kennisgeving', zie: <http://www.engelfriet.net/Alie/Hans/tabaksklijsteer.htm> (2003).

Colmjon G., *Wanneer een eiland zich vernieuwt*, z.j.

Deen, M., *De Wadden. Een geschiedenis* (2014).

'Een eeuw toerisme. Van Badgast tot Recreant', *'t Heer en Feer. Tijdschrift van de Cultuurhistorische vereniging 't Heer en Feer, Schiermonnikoog*, jrg. 1 (1999).

Historie en gedenkschriften van de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen, opgericht binnen Amsterdam, MDCCLXVII (1793).

Hufeland, C.W., *De nieuwste geheimen der geneeskunde ontdekt of zekere vraagbaak en toevlugt in alle voorkomende ziekten. Vol. 1* (1855).

Jansen, G., 'Beroemde Duitser overleeft schipbreuk op Eierlandse gronden', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (maart 1997).

Jansen, S.R.J., W.C.M. van Hooff en P.J.A.M. Smeets, *Het agrarisch landschap van Terschelling en Schiermonnikoog* (1985).

Kikkert, J.G., *Het licht van Texel. Johannes Ludovicus Kikkert (1810-1878)* (1995).

Klundert, B. van de, *Boerenlandschap van Terschelling. De ruimtelijke opbouw en historische ontwikkeling van de Terschellingerpolder en haar landbouw tussen 1800 en 1950*, masterscriptie (2013).

KNMG, 'Klisterpuit', *Medisch Contact* (januari 2006).

Matsier, N., *Lof der Stenen* (2012).

Niessen, E., *De culinaire ziel van Nederland. Aan tafel met boeren, burgers, kooplui en zeevaarders* (2016).

Philippeaux, F., 'Verslag nopens de redding enes drenkelings', *Nieuwe algemene konst- en letter-bode, voor meer- en min-geoeffenden. Behelzende berigten, uit de geleerde waereld, van alle landen* (1794).

Rath, M., "'Unser Hotel ist judenfrei". Lehrbuchfall "Borkum-Lied"', *Legal Tribune Online* (1 januari 2011).

Schouten, J., *Verhandeling over de oorzaken waarom drenkelingen, verstikten en verhangenen, na uit den schijndood teruggebracht te zijn, dikwerf kort daarna eene prooi van den wezenlijke dood worden; benevens de behandeling en middelen, welke tot voorkoming van dit ongeval dienen aangewend te worden* (1822).

Schroor, M., *Landschapsbiografie van het Waddengebied. Historisch-landschappelijke karakteristieken en hun ontstaan* (2018).

Sluijs, P.J.A., *Schiermonnikoog als badplaats geschetst* (1891).

Teenstra, M.D., 'Eijerland' in: (anoniem gepubliceerd), *Vaderlandsche Letteroefeningen* (1837).

Teitler, H., 'Een geniale romanticus, maar ook een aartsleugenaar. Heinrich Schliemann maakte van vondst "schat van Priamus" fantastisch verhaal', *de Volkskrant* (23 september 1995).

'Terschelling in historisch perspectief' zie:
https://www.rug.nl/research/portal/files/14460452/03_d11.pdf.

Zwier, G.J., 'Kuuroord', in: *Mijn Wadden* (2004).

2. Dirks heerlijkheden

Boekenoogen, G.J., *De Zaanse Volkstaal. Deel II: Zaanse Idioticon – Aanvulling* (1897, herdruk 1971).

Daalder, D. L., *Fijn en grof. De geschiedenis van een meisje en een jongen op Texel* (1950).

Daalder, D.L., 'Oude gebruiken van Texel tot Schouwen', in: J.P Strijbos, A. Viruly en D.L. Daalder, *De schoonheid van ons land. Deel I. van Texel to Walcheren*, z.j.

Daan, J.C., *Wieringer Land en leven in de taal* (1950).

Dekker, D., *De deuvekaters, Een Texelsche novelle* (1875).

Dekker, D., 'Skijntje Blok', in: *Texels volksleven* (1867, heruitgave 1976).

Dekker, D., *'t Fingertje naast den duum, en Neeltjes Nol. Texelsche vertellingen* (1871).

Ginkel, R. van, "'De Afsluitdijk voltooid, de visserman berooid". De strijd van Texelse vissers om Zuiderzeesteun', in: *Holland. Historisch Tijdschrift*, nr. 2 (1995).

Huizinga, S., 'Dagboek rond 1852', zie www.irenemaas.nl.

Jensen, C., *Die nordfriesischen Inseln. Sylt, Föhr, Amrum, Helgoland und die Halligen vormals und jetzt; mit besonderer Berücksichtigung der Sitten und Gebräuche der Bewohner* (1927).

Kooi, G. van der, 'Dominee Magyrus, een nieuwe leer en oude gebruiken in de 17e eeuw',

Uitgave Historische Vereniging Texel (december 2007)

Loman, D.C., 'Gemeente Texel', in: *Uitkomsten van het onderzoek naar den toestand van den landbouw, deel II* (1890).

Magyrus, A., *Almanachs Heyligen* (1680).

Sman, M.C. van der, 'Eeuwen eten in Groningen', in: *Groniek, Gronings historisch tijdschrift*, nr. 95 (1986).

Sakmeel

Aa, A.J. van der, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden* (1847).

Bakker, P., *Branding* (1941).

'Bij onze Buren. Herinneringen van Leo', *De Gids* (1860).

Blijker, H. den, 'Herman den Blijker over drie in de pan', zie:

<https://www.hermandenblijker.nl/herman-den-blijker-over-drie-in-de-pan/>.

Boekenoogen, G.J., *De Zaanse Volkstaal. Deel II: Zaaans Idioticon – Aanvullingen* (1897, heruitgave 1971).

Cuyck, P. van, *Brieven over Texel en de naby-gelegen eilanden* (1789).

De volmaakte Hollandsche keuken-meid (1746).

Dekker, D., 'Krelis onder de soldaterij. Texelsche Novelle', in: *Texels Volksleven*, z.j.

Dekker, D., *De smokkelpartij. Schets uit het Texelsche volksleven* (1864).

Dielens-Jansen, M., *Dienstboden, de ergste plaag des levens* (1858).

Douma, M., *Betsy's kookboek. Recepten van en door Vlielanders* (2010).

'Een togkje naar het eiland Rottum', in: J.J.A. Goeverneur, e.a., *De huisvriend. gemengde lectuur voor burgers in stad en land, vol. 22* (1864).

Freud, J., e.a., *Onze smaak. Wat Nederlanders eten en drinken: een overzicht in woord en beeld* (2004).

Gold, C., *Danish Cookbooks. Domesticity & National Identity, 1616-1901* (2007).

Graaf, H. de, 'In Kenia praten ze nòg over Michiel Witte', *Texelse Courant* (22 augustus 1986).

Haezebreek, M., *De hedendaagse kookkunst* (1857).

Holkema, F., *De plantengroei der nederlandsche Noordzee-eilanden, Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog en Rottum: Eene bijdrage tot de flora van Nederland* (1870).

Kampen-Nouwen, M. van, e.a., *Het Wieringer kookboek. Originele recepten van echte Wieringers*, z.j.

Kleyn, O., en C. Kleyn, *Luilekkerland. 400 jaar koken in Nederland* (2018).

Lange, M., B. Ratter en C. Sobiech, *Heimat, Umwelt und Risiko an der deutschen Nordseeküste. Die Küstenregion aus Sicht der Bevölkerung* (2009).

Leidsch Dagblad (22 januari 1869).

Loosjes, A., *Uittreksels uit berigten van leden correspondenten en departementen der Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij en van de Provinciale Commissien van Landbouw in het Koninkrijk der Nederlanden, Volume 4* (1835).

Maas, J., brieven geschreven rond 1845, zie: <https://www.irenemaas.nl/pages/Maas/Willem-2.htm>.

Mellink, F.G., *Noord-Holland: Handboek voor de middelste en hoogste klas, Volume 1* (1870).

Otten, J., 'Geschiedenis van de dagelijkse kost', *Fryslân, historisch tijdschrift*, jrg. 20 nr. 5 (2014).

Pump, G., *Föhr-Genuss. Lieblingsrezepte aus der Inselküche* (2013).

Ruitenburg, A. van, *Smaak van de Wadden* (2010).

Schokkenbroek, J., *Trying-out. An Anatomy of Dutch Whaling and Sealing in the Nineteenth Century, 1815-1885* (2008).

Schol, A., *Fraagprikken en hoepelstokken. Geschiedenis en recepten van Terschellinger gerechten en hedendaagse variaties daarop* (Harlingen 2009).

Smikkele op sien Tessels tús (1986).

Toxopeus, W., *Ik ben van Rottum. Herinneringen aan het voogd gezin en het eiland Rottum* (1981).

Turing, P., 'Uit het dagboek van een commies op Vlieland', *Vlielandmagazine*, jrg. 7 nr. 2 (juni 1989).

Vaneker, K., 'Zaanse Broeder. De rijke geschiedenis van een streekgerecht', *Zaans erfgoed* nr. 16 (2005).

Vaneker, K., 'Worst, pudding en brood. Gerecht zonder naam', *Traditie, tijdschrift over alledaagse dingen, tradities en rituelen*, jrg. 12 nr. 3 (2006).

Winkler Prins, A., *Op Schiermonnikoog. Geschiedenis en beschrijving van het eiland Schiermonnikoog, Volume 1* (1868).

Winkler, J., *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon. Deel 2* (1874).

Witte, M., 'Wat de neger-kok schaft', *Texelse Courant* (17 juni 1936); 'brief van Pater Witte uit Br. Oost Afrika', *Texelse Courant* (7 december 1946); 'Pater Witte nu spoedig in zijn knollentuin', in: *Texelse Courant* (17 oktober 1953).

Zierikhoven, C. (pseud. van J.A. de Chalmot), *Volkoomen Neerlandsch kookkundig woordenboek, Voorgesteld in de Friesche keukenmeid en verstandige huishoudster* (1772).

Beulinggort

Allerhande (1 juni 1955).

Daalder, D.L., *Schimmenspel* (1940).

Fenijn, G., *Schipbreuk op het Wad* (1995).

Kamp, M. van de, <https://archieffkok.nl/2017/03/05/gortbeuling/>.

Kamp, M. van de, <https://archieffkok.nl/2015/01/25/hippocras/>.

Keyser, S., *Het Tessels* (1951).

Nye, F., *Een rijk verleden een gouden toekomst. Recepten uit de Gouden Eeuw voor de tafel van nu* (2007).

Son, J.A.M. van, Th. Wobbes en F.M.J. Heystraten, 'Het syndroom van Boerhave', *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* (10 juni 1989).

Stemmen van de Overkant, jrg. 1, nr. 4 (1984).

Strik

- Daalder, J., *Vogelkiekjes* (1910).
- Deen, F., 'Tegen het palingtrekken en katknuppelen', in: *Historisch Nieuwsblad* (juli 2012).
- Dros, G., *Ruimte skaadt niet. Tessels praate, sèègies & anekdotes* (2009).
- Freud, J., e.a., *Onze smaak. Wat Nederlanders eten en drinken: een overzicht in woord en beeld* (2004).
- <https://www.irenemaas.nl/pages/Huizinga/Brief.htm>
- Jobse-van Putten, J., *Eenvoudig maar voedzaam* (2006).
- Kleyn, O, en C. Kleyn, *Luilekkerland* (2018).
- Klöver, H., *Ostfriesland kocht. Van Pottjekiekers un Pottjeslikkers* (2008).
- Matthey, Ig., *Vincken moeten vincken locken. Vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland* (2002).
- 'Tesselsch praatje', *Het Vaderland* (21 oktober 1905).
- 'Tesselsch praatje', *Het Vaderland* (23 november 1905).
- Vlaming, M., *1000 jaar Oost. Kroniek van een gehucht* (2015).
- Vlis, J.A. van der, *'t Lant van Texsel* (1975).

Troet

- Bakker, H.S., *Norderney. Vom Fischerdorf zum Nordseeheilbad. Wirtschaftliche und soziale Verhältnisse der Bevölkerung der Insel Norderney bis zum ersten Weltkriege* (1980).
- Brink, A. van den, *Brief uut Eierlând. Een Texelse familiechroniek* (2018).
- Daan, J.C. *Wieringer land en leven in de taal* (1950).
- Dros, L., *Ben je nogal goed mijn lieveling? Strender familiegeheimen onthuld aan Immie en Cobie Bremer op hun 70ste verjaardag* (2008).
- Eloe (pseud. van M.J. Oele), 'Hoe de ruzie begon', *Het volk: dagblad van de arbeiderspartij* (4 mei 1925).
- <https://www.schokkervereniging.nl/de-schokkers/wat-aten-de-schokkers>.
- 'Hugh Jans "weg" van Texels eten', *Texelse Courant* (1 oktober 1982).
- Jobse-van Putten, J., *Eenvoudig maar voedzaam* (1996).
- Kikkert, B., *Stroper voor het leven... Broodstroper/strandjutter 1926-1986* (1988).
- Kleyn, O. en C. Kleyn, *Luilekkerland* (2018).
- 'Koken in De Stillen. Elke dag vers en gezond', *De Terschellinger* (7 maart 2019).
- Klundert, B. van de, *Boerenlandschap van Terschelling. De ruimtelijke opbouw en historische ontwikkeling van de Terschellingerpolder en haar landbouw tussen 1800 en 1950* (2013).
- Kok, "'De grootste bevolking van ons land". Waren de Texelaars de langste Nederlanders?', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (maart 2020).
- Maas, I., *Langs Pagga's paadje. Over de laatste bewoners van een plaggenhut op Texel* (2002).
- Meier, R., *Köstliches aus der alten friesischen Küche. Spezialitäten aus West-, Ost und Nordfriesland* (1987).
- Mennell, S., 'Eten in Nederland', *De Gids*, jrg. 150 (1987).
- Molen, S.J. van der, *Onze Waddeneilanden* (1983).

Otterloo, A.H. van, *Eten en eetlust in Nederland 1840-1990* (1990).
Sman, M.C. van der, 'Eeuwen eten in Groningen', *Groniek*, nr. 95 (1986).
Vlaming, M, 'Het filosofische eiland', zie:
<http://home.kpn.nl/witt0633/PDF/Het%20filosofische%20eiland.pdf> (2001).
Vlaming, P., *Van Lucrosa tot Veelust* (1986).

Gedroogde vis

Aalderink, F., S. van der Slikke en C. de Wolf, *Met de kop op de zee. Een visserijgeschiedenis van Texel* (2015).
'Balkenbrij en lapskous', *De Telegraaf* (10 mei 1994).
Colmjon, G., *Wanneer een eiland zich vernieuwt*, z.j.
Dana, R.H., *Twee jaren voor den mast* (1843).
Dam, J. van, J. Witteveen, *Koks & keukenmeiden. Amsterdamse kookboeken uit de Gastronomische Bibliotheek en de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam* (2006).
'De boerenkool zat tegen de spanten. Visser Lo Bremer kijkt terug op bewogen leven', *Texelse Courant*, (12 december 1997).
'De smaak van labskaus', *NRC Handelsblad* (4 juni 1976).
Dijkstra, N., *Van snik naar smak. De ontwikkeling van de zeevaart van Schiermonnikoog in de periode 1737-1815*, bachelorscriptie (2014).
Dorleijn, P., *Van gaand en staand want. De zeilvisserij voor en na de afsluiting van de Zuiderzee, 5 delen, 1982 -2001*.
Dros, N., 'Bezwijk nooit voor een deul! Lotgevallen van Frerik van de Vis (1842-1925)', *Waddenbulletin* nrs. 2, 3 en 4 (2000).
Faber, C.J., *Vanaf Schiermonnikoog naar de Antarctische Oceaan. Een sociaaleconomische analyse van de betrokkenheid van Schiermonnikoog bij de Nederlandse walvisvaart in de periode 1946-1964*, masterscriptie (2013).
Gelder, R. van, *Het Oost-Indisch avontuur. Duitsers in dienst van de VOC (1600-1800)* (2006).
'Grunneger resepte', zie:
http://www.langeleegte.nl/Olderwetse_Grunneger_Resepten_opt.pdf.
Haar, A. von der, *Das Ostfriesen Kochbuch* (2018)
Harten, J. van, *Kuilen in de golven. Over de overgang van zeil naar motor in de visserij en de rol die Kromhout daarin speelde* (2008).
Heemstra, M.J. van, 'Leeuwarder scheepsjongen stelde zijn herinneringen te boek', *Leeuwarder Gemeenschap* (1 mei 1956).
Henningsen, H., 'Sømandens kogeboeg', in: *Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, årbog* (1976).
Hoogslag, J., *Reisherinneringen van een scheepsjongen uit de jaren 1865-1868* (1926).
Kampen-Nouwen, M. van, e.a., *Wieringer kookboek. Originele recepten van echte Wieringers*, z.j.
Kok, J., *Vaderlandsch woordenboek, deel 35* (1796).
Kostelijk, C., 'Schurft = Lapskous = Rotmok', *De Nieuwe Taalgids*, jrg. 61 (1968).

Moor, J. de, N. de Rooij en A. Tielemans, *Het kookboek van de eeuw. De beste Nederlandse recepten* (2000).

Noordhof, I., 'Dirk Schagen, kokkelvisser', in: *Zee rondom. Leven op de Waddeneilanden* (2004).

'Ostfriesische Küche' website: wikipedia.de, zie:
https://de.wikipedia.org/wiki/Ostfriesische_Küche.

Ottenhof, H., *Boerenkoolboek BKB. Etenswaardigheden over boerenkool* (2020).

Stoops, Y., 'Nogmaals "Lapskous"', *De Nieuwe Taalgids*, jrg. 62 (1968).

Vis, W.P. van der, *Willem van der Vis. Het levensverhaal van een Tessels visserman van 1894 tot heden* (1986).

Vis, W.P., 'Naar zee!', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (december 2015).

Wolf, C. de, *Eb en vloed. Schilderijen en verhalen uit de Texelse visserij* (2004).

3. Ik zet er geen bek op

Bakker, P., 'Schapen voor islamieten', *Trouw* (12 januari 2008).

Betje de goedkoope keukenmeid (1850).

Bisschop, C., N. Fockedeij en K. Vervaele, 'Armemensenkost en luxeproduct', zie:
<https://cagnet.be/page/garnalen-armemensenkost> (2014).

Boer, J.J., *Groot Gronings Spreekwoordenboek* (2001).

Bremer, J.T., *Vissers aan het Marsdiep* (2003).

Buursma, A., *Van Lauwerszee tot Dollard. Beknopte geschiedenis van de Groningse kust- en zeevisserij* (2012).

Colmjon, G., *Wanneer een eiland vernieuwt*, z.j.

Daan, J., *Wieringer land en leven in de taal* (1950).

'De robben van het Eierlandse Gat hebben een goed leven...', *Trouw* (21 februari 1948).

'Den Seehund im Visier: "Die seltsamste Jagd in Europa"', *Ostfriesland Reloaded* (30 juni 2017).

Deuzeman, P. *Aardrijkskunde van het Eiland Texel* (1897); 'Aardrijkskunde van het Eiland Texel door P. Deuzeman', *Heldersche Courant* (30 mei 1914).

Diamond, J., *Collapse. How Societies Choose to Fail or Succeed* (2005).

Dieren J.W. van, en J.P. Thijsse, *De lof van Schellingerland* (1934).

Dießelkämper, M., 'Korn, Karneval und Kohl. 15 Dinge, die nur Dithmarscher verstehen', *Shz.de* (13 augustus 2017).

Donderwinkel, H., *Gronings eten* (2013).

Dorleijn, P., *Van gaand en staand want. De zeilvisserij voor en na de afsluiting van de Zuiderzee, vijf delen, 1982-1996*.

Douma, M., *Betsy's Kookboek. Recepten van en door Vlielanders* (2011).

Eeden, F.W. van, *Onkruid. Botanische wandelingen, eerste deel* (1886).

Evers-Dokter, R., *Ameland aan tafel* (2015).

Floron Verspreidingsatlas Vaatplanten, website: verspreidingsatlas.nl.

Gelder, R. van, *Het Oost-Indisch avontuur. Duitsers in dienst van de VOC (1600-1800)* (1997).

- Ginkel, R. van, *Braving troubled waters. Sea change in a Dutch fishing community* (2009).
- Ginkel, R. van 'Wisselend getij van de Texelse kustvisserij', in: J. de Raad, & L. Kooistra (red.), *Texel is anders. Landschap, (cultuur)historie en natuur* (2014).
- Groeneveld, K., *Kookboek van de Zuiderzee* (2016).
- Haar, A. von der, *Das Ostfriesen Kochbuch* (2018).
- Harmsma, H. 'Ontwikkelingen in de handel van mosselen', in: W. Smit, *Vis van kuil tot toonbank. Opstellen aangeboden bij het afscheid van drs. R. Rijnveld* (1986).
- 'Hoe schapeneiland Texel zijn lammetjes verliest', *het Financieele Dagblad* (4 augustus 2020).
- Hoffmann, C., *Das Buch der Welt. Illustriertes Volksblatt* (1848).
- Houttuyn, M., *Handleiding tot de plant- en kruidkunde volgens het zamenstel van C. Linnaeus* (1773).
- 'Itensiedersboek foar Flylân', zie: <https://www.omropfryslan.nl/njts/549172-itensiedersboek-foar-flylan> (21 juni 2010).
- Jans, H., "'weg" van Texels eten', *Texelse Courant* (1 oktober 1982).
- Jansen, D., 'Gortepap met water. Kijkje in de kombuis van een VOC-schip', *Vind. Geschiedenis, archeologie, kunst en antiek*, nr. 36 (2019).
- Jansen, E., 'Een natuurobservatie in 1907', *'t Heer en Feer. Tijdschrift van de Cultuur Historische Vereniging 't Heer en Feer Schiermonnikoog*, jrg. 4 nr. 2 (2002).
- Jansen, G., *Oudhollandse dichters en Tessels dialect* (1994).
- Jansen, M., E. Hoekstra, 'Het Fries als taalfamilie', zie: <https://www.nemokennislink.nl/auteurs/mathilde-jansen/> (27 januari 2010).
- Jansen M. en M. van Oostendorp, *Taal van de Wadden* (2004).
- Jansen, S.R.J., W.C.M. van Hooff en P.J.A.M. Smeets, *Processen en structuren in het agrarische landschap van Terschelling en Schiermonnikoog* (1985).
- Jobse-van Putten, J., *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dagelijkse maaltijd in Nederland* (1996).
- Jensen, C., *Die nordfriesischen Inseln. Sylt, Föhr, Amrum, Helgoland und die Halligen vormals und jetzt. mit besonderer Berücksichtigung der Sitten und Gebräuche der Bewohner* (1927).
- Kat, H.D., *Dagboek eener reize ter walvisch- en robbenvangst, gedaan in de jaren 1777 en 1778 door den kommandeur Hidde Dirks Kat, met eene kaart van Groenland* (1818).
- Klöver, H., *Ostfriesland kocht. Van Pottjekiekers un Pottjeslikkers* (2008).
- Kok, J., 'Vaderlandsch woordenboek, deel 35, 1796 Jeffrey Kutterink, Krukels mie krentenbrood, dát is Pasen', *Provinciale Zeeuwse Courant* (15 april 2017).
- Lenep, J. van, *Zeemans-woordenboek* (1856).
- Loman, D.C. 'Gemeente Texel', in: *Uitkomsten van het onderzoek naar den toestand van den landbouw, deel II* (1890).
- López Moreno, I., en E. A. Criado, 'From the landscape to the table. The role of social institutions in the transformation of the tourist experience in the Island of Texel, The Netherlands', *Anthropology of food*, nr. 13, (2018).
- Los, E., *Proef Noord-Holland. Op ontdekkingstocht naar het culinaire erfgoed* (2013).
- Martinet, J.F., *Het vaderland* (1791).
- Meiselman, H.L. en H.J.H. MacFie (red.), *Food Choice, Acceptance and Consumption*

(1996).

Mørch, S., 'Om dansk mad', zie:

https://web.archive.org/web/20120419112857/http://www.gastronomisk-akademi.dk/aktuelt_080207_3.htm.

Mouritsen, O.G., *Seaweeds. Edible, Available, and Sustainable* (2013)

'Nachrichten über die landwirthschaftlichen Ausstellungen im Jahre 1890', in:

Landwirtschaftliche Jahrbücher, Zeitschrift für wissenschaftliche Landwirtschaft und Archiv des Königlich Preussischen Landes-Oekonomie-Kollegiums, deel 20 (1892).

Niessen, E., *De culinaire ziel van Nederland. Aan tafel met boeren, burgers, kooplieden en zeevaarders* (2016).

Numan, A., *Handleiding tot de inlandsche schaaps-teelt inzonderheid met opzigt tot verbetering der wol* (1835)..

Roos, R. en N. van der Wel, *Duinen en mensen Texel, voor onze ouders en onze kinderen* (2013).

'Samen om de mosselpan', *Het Vrije Volk* (16 december 1971).

'Schapevlees op Texel', *Texelse Courant* (27 juni 1972).

'Schapenvleesch', *Texelsche Courant* (8 maart 1941).

Schroor, M., *Op de loggers. Terschelling en de visserij rond de eeuwwisseling* (1980).

Siebenga, S., *Heer- en broodjagers. Een schets van de jacht in de twintigste eeuw* (2017).

Smolders, G., en J. Verkaik, *Lammerensterfte, leverbot en ureum bij melkschapen, WUR-rapport 417* (2010).

Stensen, T., 'The North Frisians and the Wadden Sea', in: L. Egberts, M. Schroor (red.), *Waddenland Outstanding. History, Landscape and Cultural Heritage of the Wadden Sea Region*, (2018).

'The History, Present Condition, and Future of Molluscan Fisheries of North and Central America and Europe', *NOAA Technical Reports NMFS*, nr. 3 (april 1997).

Thijsse, J.P.: 'Een week in een Vogelparadijs II', *De Levende natuur*, jrg. 1 nr. 3 (1896).

Toonder, J.G., *De oudste ochtend* (1960).

Vermeulen, D. *Op zoek naar Vlielands verleden* (1979).

Vrouwen van nu afd. Ameland, *Van kwak tot pasta. Koken op Ameland, toen en nu* (2005).

Walsmit, E., 'Dit landt is seer vruchtbaar van Peerden, Ossen ende Koeyen', *Het Peperhuis, nieuwsbrief van het Zuiderzeemuseum*, nr. 4 (1993).

Weidemann, S., *Jheronimus Bosch. Biografie van een Bosschenaar* (2017).

Wijnhoven, W., 'Overdaad op de pof. De Hofcultuur van Willem van Oranje', in: *Vorsten*, (mei 2002).

Williams, J.A. 'Texel Breed is Backbone of Netherlands Sheep Industry', *Foreign Agriculture: Weekly, Magazine of the United States Department of Agriculture* (december 1974).

'Zeehondenjacht', uitzending *Andere Tijden*, zie:

<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/472/Zeehondenjacht> (16 maart 2004).

Zuurdeeg, J.P.B., 'Enige geschiedkundige gegevens over de zeehond in de Zeeuwse wateren', *Eendrachtbode* (13 september 1979).

4. Wads, het vergeten eten

- Ackersdijck, J., 'Stukken uit eene reize door het Koninkrijk der Nederlanden' in: *De Vriend des Vaderlands* (1830).
- Andersen T.A., 'Melbyttel og sakkuk. Kulinariske låneord sydfra', in: Viggo Sørensen (red.) *Ord & Sag* (1995).
- Colmjon. G., *Wanneer een eiland zich vernieuwt*, z.j.
- Dam, J. van, J. Witteveen, *Koks & keukenmeiden. Amsterdamse kookboeken uit de Gastronomische Bibliotheek en de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam* (2006).
- 'Den Seehund im Visier: "Die seltsamste Jagd in Europa"', *Ostfriesland Reloaded* (30 juni 2017).
- Dieren J.W. van, en J.P. Thijsse, *De lof van Schellingerland* (1934).
- Dießelkämper, M., 'Korn, Karneval und Kohl. 15 Dinge, die nur Dithmarscher verstehen', *Shz.de* (13 augustus 2017).
- Gelder, R. van, *Het Oost-Indisch avontuur. Duitsers in dienst van de VOC (1600-1800)* (1997).
- <https://www.zelfmaakrecepten.nl/streekgerechten-per-provincie>.
- Jansen M. en M. van Oostendorp, *Taal van de Wadden* (2004).
- Jansen, M., E. Hoekstra, 'Het Fries als taalfamilie', zie: <https://www.nemokennislink.nl/auteurs/mathilde-jansen/> (27 januari 2010).
- Jansen, G., *Oudhollandse dichters en Tessels dialect* (1994).
- Jansen, S.R.J., W.C.M. van Hooff en P.J.A.M. Smeets, *Processen en structuren in het agrarische landschap van Terschelling en Schiermonnikoog* (1985).
- Jobse-van Putten, J., *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dagelijkse maaltijd in Nederland* (1996).
- Haar, A. von der, *Das Ostfriesen Kochbuch* (2018).
- 'Itensiedersboek foar Flylân', zie: <https://www.omropfryslan.nl/nijs/549172-itensiedersboek-foar-flylan> (21 juni 2010).
- Jansen, D., 'Gortepap met water. Kijkje in de kombuis van een VOC-schip', *Vind. Geschiedenis, archeologie, kunst en antiek*, nr. 36 (2019).
- Klei, N., *De Scandinavische keuken* (2000).
- Klöver, H., *Ostfriesland kocht: Van Pottjekiekers un Pottjeslikkers* (2008).
- Kok, J., *Vaderlandsch woordenboek. Deel 35* (1796).
- 'Koken in De Stilen: elke dag vers en gezond', *De Terschellinger* (7 maart 2019).
- Lange, M., B. Ratter en C. Sobiech, *Heimat, Umwelt und Risiko an der deutschen Nordseeküste. Die Küstenregion aus Sicht der Bevölkerung* (2009).
- Lautenbach, P., *Terschellinger Cranberry. Historie, recepten* (2008).
- Lempfert. C., 'Pharisäer, Kohlköpfe und lange Vokale: 13 Dinge, die nur Nordfriesen verstehen' zie: *Shz.de* (16 augustus 2017).
- Loman, D.C., 'Het Texelsche schaap', *Magazijn voor landbouw en kruidkunde*, nr 2 (1862).
- Meier, R., *Köstliches aus der alten friesischen Küche. Spezialitäten aus West-, Ost- und Nordfriesland* (1987).
- Moor, J. de, N. de Rooij, A. Tielemans, *Het kookboek van de eeuw. De beste Nederlandse recepten* (2000).

Oijen, T. van, 'Pirates of the Wadden', *Waddenwijsheid, wetenschappelijke artikelen over het Waddengebied* (2010).

'Ostfriesische Küche' op wikipedia.de,
https://de.wikipedia.org/wiki/Ostfriesische_K%C3%BCche.

Plaatsman, M., *Lange en korte ij in het Tessels. De realisatie van Oudgermaans in het dialect van Texel* (2016).

Plaatsman, M., *Tessels. Taal over zee* (2021).

'Poffertjes', Nederlands Bakkerijmuseum, zie: Bakkerijwiki.nl.

Riemenschneider, L., *Esskultur und regionale Identität am Beispiel des FEINHEIMISCH-Genuss aus Schleswig-Holstein e.V.*, bachelorscriptie (2010).

Ruitenburg A. van, R. de Ruwe, *De smaak van de Wadden* (2011).

Schol, A., *Fraagprikken en hoepelstokken. Geschiedenis en recepten van Terschellinger gerechten en hedendaagse variaties daarop* (Harlingen 2009).

Schroor, M., 'Waddenzee – Waddenland. Sociaaleconomische en sociaal-culturele samenhangen in het Waddengebied', presentatie Waddenacademie (2015).

Schroor, M., *Landschapsbiografie van het Waddengebied. Historisch-landschappelijke karakteristieken en hun ontstaan* (2018).

Schroor, M., 'Waddenland. Concoction or reality? Defining the Wadden Sea region in a geographical and historical context', in: L. Egberts, M. Schroor (red.), *Waddenland Outstanding. History, Landscape and Cultural Heritage of the Wadden Sea Region* (2018).

Sman, M.C. van der, 'Eeuwen eten in Groningen', *Groniek*, nr. 95 (1986).

Steensen, T., 'The North Frisians and the Wadden Sea', in: L. Egberts, M. Schroor (red.), *Waddenland Outstanding. History, Landscape and Cultural Heritage of the Wadden Sea Region* (2018).

Tamaledigest.blogspot.

Vaneker, K., 'Worst, pudding en brood. Gerecht zonder naam', *Traditie* (herfst 2006).

Vermeulen, D., *Op zoek naar Vlielands verleden* (1979).

Vesterbæk, L., 'Egnsretter på Fanø', zie: <http://www.mitfanoe.dk/index.php/fanos-historie/folkeliiv/89-kogekunst/156-egnsretter-pa-fano>.

Vries, H.G. de, 'Banck', 't Heer en Feer. Tijdschrift van de Cultuur Historische Vereniging 't Heer en Feer Schiermonnikoog, jrg. 14 nr. 1 (2012).

Wilson, A., *Schots koken* (1997).

Wittop Koning, M., *Van keuken tot tafel* (1939).

5. Grietje, Samuel en de koek

Hoornderring in het rood

Barnard, P., J. Rommets, *Welkom op Texel. 100 jaar gastvrij eiland* (1998).

'Bhagwandiscipelen beginnen met open meditatie's', in: *Texelse Courant* (16 september 1980).

Conijn, W., K. Hana, *Texel. Van Marsdiep tot Eyerlandsche Gat* (1970).

Ginkel, R. van, *Groen-Zwart. Texels in het hart. Beschouwingen over een eilandcultuur*

(1995).

Jansen, M., M. van Oostendorp, *De taal van de Wadden* (2004).

Plaatsman, M., *Een eigen gids voor Texel* (2016).

Schol, A., *Fraagprikken en hoepelstokken.*

Geschiedenis en recepten van Terschellinger gerechten en hedendaagse variaties daarop (Harlingen 2009). *Texel Gids*, VVV, (1966).

Witte, W., M. Vlaming, 'Van demonen en ander gedonderjaag', *Masker*, nr. 5 (1980).

Grietje, Samuel en de zoete koek

Bergen, A. van, *Gouden jaren. Hoe ons dagelijks leven in een halve eeuw onvoorstelbaar is veranderd* (2014).

Boekenoogen, G.J., *De Zaanse Volkstaal. Deel II: Zaanse Idioticon – Aanvullingen* (1897, herdruk 1971).

Cuyck, P. van, *Brieven over Texel en de nabijgelegen eilanden* (1789).

Dros, N., *Noorderburen* (1992).

Het dagboek van Grietje Huizinga (van 1853 en 1854) is te vinden op:

<http://www.irenemaas.nl/pages/Huizinga/Grietje.htm>; dat van Samuel (over 1849-1855) op <https://www.irenemaas.nl/pages/Huizinga/Samuel.htm>.

'Eleo, Hoe de ruzie begon', *Het Volk, dagblad voor de arbeiderspartij* (4 mei 1925).

'Geschiedenis en kunst. Ons gebak', *Delftsche Courant* (2 december 1926).

Kruithof, B., 'Een heroïsch dagboek. De doopsgezinde predikant Jakob Huizinga (1809-1894) over geloof, hoop en liefde', in: I. de Haan e.a. (red.), *Het eenzame gelijk. Hervormers tussen droom en daad 1850-1950* (2009).

Martin, H. jr., *Beredeneerd Nederduitsch woordenboek* (1829).

Schol, A., *Fraagprikken en hoepelstokken. Geschiedenis en recepten van Terschellinger gerechten en hedendaagse variaties daarop* (Harlingen 2009).

'Uit de folklore van ons gebak', in: A. de Cock (red.) *Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche folklore*, jrg. 22 (1911).

Vlis, J.A. van de, *'t Lant van Texsel* (1975).

Werumeus Buning, J.W.F., 'Liefelijk, ook in den motregen', *De Telegraaf* (5 juni 1938). Het artikel is opgenomen in W. Bunings *Ik zie, ik zie wat gij niet ziet* (1939).

Grietje en Samuel: speculaas en sukerdetaai

Daan, J., 'Gesprek met Oudeschilder bakkers', zie: <https://www.meertens.knaw.nl/ndb/> (ca. 1960).

Daalder, D.L., *Schimmenspel* (1940).

Dekker, D., 'Het huisgezin van Jan de With', in: D. Dekker, *Texels volksleven* (1867, heruitgave 1976).

'Texel heeft eigen specialiteiten', *Texelse Courant* (10 augustus 1984).

'Voor Texelse koek ook bij toeristen steeds meer belangstelling', *Texelse Courant* (28 augustus 1970).

Blauwe koek en billenkoek

- Bakker, P., *Holland ze zeggen, je bent maar zo klein...* (1941).
- Daalder, D.L., 'Oude gebruiken van Texel tot Schouwen', in: J.P. Strijbos, A. Viruly en D.L. Daalder, *De schoonheid van ons land. Deel 1: van Texel to Walcheren*, z.j.
- Daalder, D.L., *Schimmenspel* (1940).
- 'Eleo, Hoe de ruzie begon', *Het Volk, dagblad voor de arbeiderspartij* (4 mei 1925).
- Het Vaderland* (13 februari 1907).
- Huysman, N., 'Winkeltjes', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (1 december 1989).
- Joode, T. de, *Feesten in Nederland* (1977).
- 'Piet Bakker (van Machiel van Klaas van Mat-Piet)', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (1 maart 2001).
- Pijl, J. van der, *Buurtschappen op het oude Texel* (1992).
- Plaatsman, J., *Bakschrift*, z.j.
- Santen, S., *Dapper zijn omdat het goed is. Brieven uit de cel* (1993).
- 'Uit de folklore van ons gebak', in: A. de Cock (red.) *Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche folklore*, jrg. 22 (1911).
- 'Voor Texelse koek ook bij toeristen steeds meer belangstelling', *Texelse Courant* (28 augustus 1970).

6. Laten we burenen worden

- Dros, L., 'Laten we burenen worden', *Trouw* (6 mei 2017).
- Evers-Dokter, R., *Ameland aan tafel. Culinaire Amelander tradities en anekdotes met traditionele recepten* (2015).
- Het Vaderland* (13 februari 1907).
- Kikkert, W.J., 'Vergadering', in: W.J. Kikkert, *Texelse verhalen* (1992).
- Kuiper, J., 'Katknuppelen in West-Friesland', *De Speelwagen* nr. 11 (1948).
- Kunst, J., *Terschellinger volksleven. Gebruiken, feesten, liederen, dansen* (1937).
- '"Oudmantsjebier". Feest van dorpsgemeenschappen op Terschelling', *Nieuwe Schiedamse Courant* (14 januari 1958).
- Pijl, J. van der. *Buurtschappen op het oude Texel* (1992).
- Roggen, C., *Feteltsjys. Toneelstikjes, borrebjeer fon froeger in nog mear* (1978).
- Rommets, J., *Herinneringen aan de Texelse bakkers* (2015).
- Russel, L., 'De Buul, Zeemanshoop en Hoop op Bezeiling. Traditie fier overeind in Zeemanscolleges', zie: Zeemanshoop.nl.
- Schepperle, G., *Terschelling in vroeger tijd, in: Mensen van vroeger en de dingen zij ons hebben nagelaten*, jrg. 3 (mei-juni-juli 1975).
- Wumkes, G.A., 'Nei sawntich jier' (1949), opgenomen in S.J. van der Molen, *O, welk een ontzettende waterplas! Vergeten epistels over de Waddenzee* (1978).
- Zwaal, A.J., *Terschellinger historie* (2000).
- Zwaagdijk, M., 'Katknuppelen', *De Speelwagen*, nr. 6 (1954).

7. Ververschingen

Amshoff, M.A., *Norderney. Brieven bij een badbezoek* (ca. 1852).

Asselbergs, W.J.M.A., 'Pieter Leonard van de Kastele op Texel' in: *Nijmeegse Colleges* (1967).

Bakker, H.S. *Norderney. Vom Fischerdorf zum Nordseeheilbad. Wirtschaftliche und soziale Verhältnisse der Bevölkerung der Insel Norderney bis zum ersten Weltkriege* (1980).

Beek, M. ter, *OverkonTERS, seumerfeugels en fraimdschyt. De historische ontwikkeling van het toerisme op de Nederlandse Waddeneilanden in relatie tot de identiteit van het gebied, 1850-1990* (2012).

Blei, D., 'Inventing the Beach. The Unnatural History of a Natural Place', zie:

<https://www.smithsonianmag.com/history/inventing-beach-unnatural-history-natural-place-180959538> (23 juni 2016).

Chaline, E., 'How Europe Learnt to Swim', <https://www.historytoday.com/miscellanies/how-europe-learnt-swim> (16 juli 2018).

Cuyck, van P. *Brieven over Texel en de nabyliggende eilanden, te saamengesteld door J.G. van Oldenbarnevelt* (1789).

De volmaakte Hollandsche keuken-meid (1752).

Deen, M., *De Wadden. Een geschiedenis* (2014).

Dros, L., *Eiland in de nevel. Romantische omzwervingen van Pieter Kikkert, de eerste wandelaar op Texel in 1791* (2019).

Dros, L., 'Eierland, bakermat van het toerisme', in: H. Roeper e.a., *De Krim al 50 jaar Hart voor Texel 1970-2020* (2020).

Dros, S., *Honderd jaar Badhotel en de ontwikkeling van het toerisme in de Koog* (2008).

Groeneveld, K., *Kookboek van de Zuiderzee. Wieringer krukels, Urker ansoop, Kamper platvis en andere streekgerechten rond de Zuiderzee* (2016).

Halem, F.W. von, *Die Insel Norderney und ihr Seebad, nach dem gegenwärtigen Standpunkte* (1822).

Jensen, C., *Die nordfriesischen Inseln: Sylt, Föhr, Amrum, Helgoland und die Halligen vormals und jetzt: mit besonderer Berücksichtigung der Sitten und Gebräuche der Bewohner* (1927).

Kastele, P.L. van de, 'Avondzang aan de reede van Texel' (1790). in: *Dichtwerken, dl. 1*, (1844).

Kuiper, S. 'Vroeger zwom men per definitie naakt. Een oase van onbevangenheid in tijden van grootse preutsheid', *de Volkskrant* (4 september 2017).

Loosjes, A., *Nederland in 't miniatuur* (1805).

Mets, W.J., 'Texelsch praatje', *Het Vaderland* (19 juni 1907).

Molen, S.J. van der, *Onze Waddeneilanden* (1983).

Otterspeer, W. (red.), *De hand van Huizinga* (2009).

Pai, C., 'Gut angekommen. Viele Seekranke. Der komplizierte Sprung vom Badelaken ins Wasser', *Die Zeit* (11 juli 1986).

Roorda, J. *Zeebad-inrigting op Ameland. De wenschelijkheid, oorsprong en aanvankelijke daarstelling* (1854).

Roos, R., N. van der Wel, *Duinen en mensen Texel, voor onze ouders en onze kinderen*

(2013).

Schroor, M., *Landschapsbiografie van het Waddengebied. Historisch-landschappelijke karakteristieken en hun ontstaan* (2018).

Schuur, J., H., Warnars, *Mijn eiland. Een foto-impressie van Texel aangevuld met recepten van culinaire verwennerij Bij Jef* (2004).

Ussel, J.M.W van, *Geschiedenis van het seksuele probleem* (1968).

Verzameling van placaten, resolutien en andere authentieke stukken enz. betrekking hebbende tot de gewichtige gebeurtenissen, in de maand september MDCCLXXXVII en vervolgens, in het gemeenebest der Vereenigde Nederlanden voorgevallen (1789).

8. De schrijver, de prins en de revolutionair

Ligging tegen de kleine duintjes

Allan, F., *Het eiland Ameland en zijne bewoners* (1857).

Blom, O., *De Tarzan van de schapen. Jan Wolkers en Texel* (2012).

Blom, O., *Memoires van een biograaf. In de voetsporen van Jan Wolkers* (2018).

<https://cucinagroningana.wordpress.com/gerechten/>.

Donderwinkel, H., *Gronings eten* (2013).

Dijkshoorn, N., 'Sekshop op Texel', zie: Nu.nl (4 december 2008).

Jansen, G., 'Kandidaat "President Verenigde Staten van Europa" woonde in Eierland', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (december 1998).

Loosjes, A., *Het leven van Maurits Lijnslager* (1808).

Moree, P., e.a., *Kikkertje lief. Brieven van Aagje Luijtsen geschreven tussen 1776 en 1780 aan Harmanus Kikkert; stuurman in dienst van de VOC* (2002).

Paagman, A., *Kroniek van Eijerland* (1985).

Smit, P., *De Geest van Jan Wolkers* (2018).

'Texel is minder ver dan men denkt', *Allerhande* (mei 1968).

De minnekoozende revolutionair

Hagen, P., *Politicus uit hartstocht. Biografie van Pieter Jelles Troelstra* (2010).

Hondelink, M., 'Vijf eeuwen hutspot. Geschiedenis van de Nederlandse stampot met wortelen', zie: <https://isgeschiedenis.nl/longreads/vijf-eeuwen-hutspot-een-geschiedenis-van-de-nederlandse-stampot-met-wortelen>.

Kunst, J., *Terschellinger volksleven. Gebruiken, feesten, liederen, dansen* (1937).

'Van Troelstra tot Den Uyl'. *Het vijftiende jaarboek voor het democratisch socialisme* (1994).

Vossen, K., 'Troelstra's vergissing', *Historisch Nieuwsblad* (oktober 2015).

Zwijnen Heintje

- Colmjon, G., *Wanneer een eiland zich vernieuwt* (1942).
- Dros, L., 'De graaf van Schier. Profiel Bechtold von Bernstorff', *Trouw* (18 juli 2020).
- 'Het buitenechtelijk kind van "das Gepäck" prins Hendrik', *Trouw* (26 augustus 2011).
<https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/snertkoken>.
<http://www.irenemaas.nl/pages/Westermient/Marietje.htm>.
- Iongh, H. de, *Oranje-bastaarden. Een vademecum* (2001).
- Leeuw, G. de, *Hij droeg ons voorgeslacht* (2007).
- Liempt, A. van, 'Prins Hendrik als Oranjes risicofactor', zie:
<https://anderetijden.nl/programma/1/Andere-Tijden/aflevering/605/Prins-Hendrik-als-Oranjes-risicofactor>.
- Moor, J. de, N. de Rooij, A. Tielemans, *Het kookboek van de eeuw. De beste Nederlandse recepten* (2000).
- Paagman, A., *Kroniek van Eijerland* (1985).
- Rambonnet, A.L.E., 'Drie schepen maken in 1921 een snelle zeiltocht langs de Waddeneilanden', overgenomen uit *Ons element*, nrs. 29 en 30, (1921), zie:
<https://www.ssrp.nl/publicaties/uit-het-stamboek/publicaties-over-schepen/drie-schepen-maken-in-1921-een-snelle-zeiltocht-langs-de-waddeneilanden>.
- Snijders, P., 'De Legendes van de Roze Lust. Het Haagse Zedenschandaal van 1920', zie:
<http://www.louiscouperus.nl/publicaties/artikelen/de-legenden-van-de-roze-lust/>.
- Zee, S. van der, *Harer Majesteits loyaalste onderdaan. François van 't Sant, 1883-1966* (2015).

9. Succes

- Banning, W., *Handboek Pastorale Sociologie. Deel II. Noord-Holland benoorden het IJ, de Waddeneilanden en Friesland* (1955).
- Dros, L., 'Een Texelaar word je nooit, als je er niet bent geboren', *Trouw* (4 maart 2005).
- Eerten, L. van, 'Waar komt de naam "arretjescake" vandaan?', zie: <https://ivdnt.org> (14 april 2016).
- 'Eet smakelijk!', *Doopsgezinde Zusterkringen Texel*, z.j.
- Fabricius, J., *De wondere avonturen van Arretje Nof. Deel 5* (1928).
- Jansen, M., *Een echte Amelander spreekt dialect. Verslag van een veldwerker* (2010).
- 'Olderwetse Grunneger Resepten', zie:
http://www.langeleegte.nl/Olderwetse_Grunneger_Resepten_opt.pdf.
- Olthuis, L., 'Volkskeuken: Arretjescake', *de Volkskrant* (24 oktober 2018).
- Steensen, T., *Die Friesen. Menschen am Meer* (2020).

10. Het geheim van de groene kaas

Altóós het kerkeskéép

De Tijd, 3 maart 1938.

Jongh, E.D.J. de, *Buskes. Dominee van het volk. Biografie* (1999).

Meulen, D. van der, *Jac. P. Thijsse. Natuurbeschermer en schrijver* (2018).

Rombouts, C., *Eiland op zicht. 24 ontmoetingen met bewoners van Texel* (2007).

Een misselijk gebruik

Alons, J., 'De groene Texelse Schapekaas. Iets over de geschiedenis en de bereidingswijze',
Uitgave Historische Vereniging Texel (juni 1991).

Bakker, P.A., *De Texelaar. De geschiedenis van een schaap met toekomst* (2009).

Bergsma, C.A., *Handboek voor de vaderlandsche landhuishoudkunde* (1842).

Blankaart, S., *Borgerlyke tafel om lang sonder ziekten gezond te leven* (1683).

Boekel, P.N., *De zuivelexport van Nederland tot 1813* (1929).

Catalogue of Prints and Drawings in the British Museum, juni 1689 tot 1733, (1859).

Croesen, V.R.IJ., 'Schapenkaas', *Tijdschrift voor economische geographie; orgaan der Nederlandsche Vereeniging voor Economische Geographie*, jrg. 26 nr. 5 (1935).

'De groene Texelse Schapenkaas' (26 juni 2012).

Dekker, D., *Texels volksleven* (186, heruitgave 1976).

Dros, G.E., 'Fragmenten uit de geschiedenis van "de Onderneming"', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (juni 1991).

Eelman, W., 'De grote landbouwtentoonstelling van 1908 van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (september 2006).

Francq van Berkhey, J. Ie, *Natuurlijke Historie van Holland, deel 9* (1811).

Friesland en de eilanden Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel, Vlieland (1937).

Groenetexelaar, blog 'De groene Texelse Schapenkaas' (26 juni 2012). Groenetexelaar, blog Huet, L., 'De uitnodigende tafels van Clara Peeters', in: W. Wiertz (red.) *Adellijk en artistiek* (2016).

<https://www.smulweb.nl/blog/author/groenetexelaar>.

Hylkema, H.B., *Leerboek der zuivelbereiding* (1913).

Huishoudelyk Woordboek (1743).

'Iets, over het eiland Texel', in: *Vaderlandsche Letteroefeningen, deel 2* (1830).

Kam, J. van de, J. Veen, *Griend, vogeleiland in de Waddenzee* (1988).

Lenders, A., Y. Bleyerveld, 'Tafels vol overvloed: De etenswaren en objecten op maaltijdstillevens uit de vroege zeventiende eeuw', in: Q. Buvelot, *Slow Food. Hollandse en Vlaamse maaltijdstillevens 1600-1690* (2017).

Loman, D.C., 'Het Texelsche schaap', in: *Magazijn voor landbouw en kruidkunde, volume 2* (1862).

Loman, D.C., 'Gemeente Texel', in: *Uitkomsten van het onderzoek naar den toestand van den landbouw, deel II* (1890).

Loosjes, A., *Het leven van Maurits Lijnslager* (1808).

Meulen, H. van der, 'Streekgebonden kwaliteitsproducten in Nederland', in: I. Strouken en P. Murphy, K., 'More to cheese than meets the eye?', *Apollo, The International Art Magazine* (11 maart 2017).

Nieuws van den dag, (31 juli 1912).

Nieuwsblad van het Noorden, (21 augustus 1970).

Norel, K., *Water, wind en vuur. Texel in de branding* (1970).

Oosterhout, E. van, *Het Nederlandse voedsel door de eeuwen heen. Verslag Literatuuronderzoek en Schriftelijk Rapporteren* (2002).

Platvoet en Cie: *Nieuwe Courant van Den Helder* (1864).

Prenten-magazijn voor de jeugd (1844).

Renckens, C., 'Brief aan het college van B&W Kampen', 18 oktober 2009, opgenomen in *Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* (december 2009).

Rotstein-van den Brink, K., *Allerhande dingen over de natuur. Wat groen is en het weer, dieren en zo meer...* (1990).

Ruitenburg, A. van, 'Het behoud van de Texelse schapenkaas', in: *Lekkernijver*, nr. 38 (2010).

Schama, S., *The Embarrassment of Riches. An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age* (1988).

Snoeren, P., 'Dr. Noomen ontsluit geheim van Meshanger', *Leidse Courant* (5 januari 1980).

Spapens, *Wat de pot schaft. De geschiedenis van de dagelijkse maaltijd* (1999).

Statistisch jaarboek voor het koninkrijk der Nederlanden (1854).

'Tesselsch praatje', *Het Vaderland* (5 mei 1906).

Vernooij, A., *Hard van binnen, rond van fatsoen. Geschiedenis van de Nederlandse kaascultuur* (1994).

12. Lo's wichelroede

'Alternatief genezen op Texel', *Texelse Courant* (28 november 2000).

Bieleman, J., *Boeren in Nederland. Geschiedenis van de landbouw 1500-2000* (2008).

Buskes, J.J., *Het eiland, de stad en het koninkrijk* (1945).

Daan, J.C., *Wieringer land en leven in de taal* (1950).

Dijk, P. van, *Geneeswijzen in Nederland en Vlaanderen* (1986).

Dros, L., 'Religieuze heelwijzen groeien tegen medische bewijslast in', *Trouw* (10 februari 2005).

Expositie Oudheidkamer Den Burg, *Van chirurgijn tot dokter Waverijn. Medische zorg op Texel door de eeuwen heen* (2019).

Fenijn, G., 'Een kuiertje om Strend', THVT, (november 1989).

Hall, H.C. van, *Grondbeginselen der wetenschappelijke landhuishoudkunde* (1864).

Hemelrijk S., S. Dros, 'Interview met Jan Brouwer', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (maart 2003).

Hylkema, H.B., *Leerboek der zuivelbereiding* (1913).

Kok, H., *Gouden tips. Een boek boordevol nuttige adviezen en tips voor huis en tuin* (1994).

Kooi, G. van der, 'Oma's gezondheidsgids', in: W. Eelman e.a., *Verhalen over 600 jaar Texel en Texelaars* (2015).

Lammers, F., 'Koningin van het platteland kent geen twijfel', *Trouw* (17 augustus 1993).

Norel, K., *Water, wind en vuur. Texel in de branding* (1970).

Onderzoek naar de betekenis der wichelroede voor de landbouw. Verslag van de werkgroep voor landbouwkundig onderzoek inzake het wichelroede probleem (1955).

Renckens, C., 'Brief aan het college van B&W Kampen', 18 oktober 2009, opgenomen in *Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* (december 2009).

Rotstein-van den Brink, K., *Allerhande dingen over de natuur. Wat groen is en het weer, dieren en zo meer...* (1990).

Steen, P. van der, 'Gereformeerde leiders op de bres voor homeopathie', *Trouw* (21 juli 2012).

'Symposium fytofarmaca en fytotherapie, zin en onzin over plantaardige geneesmiddelen', in: *Tegen de kwakzalverij. Actieblad* (juni 1985).

Vis, W.P. van der, *Willem van der Vis. Het levensverhaal van een Tessels visserman van 1894 tot heden* (1986).

Voorhoeve, J., *Homoeopatie in de praktijk* (1905).

Willingen, A. van der, *De levensloop van Adriaan van der Willigen (1766-1841). Een autobiografie uit een tijdperk van overgang* (2010).

12. Johannes' walvistraan

Bremer, J.T., 'Jacob Jansz Bremer (1733-1799), Commandeur ter Walvisvaart', *Uitgave Historische Vereniging* (juli 1987).

Broer, T., *Langs de kust. De Nederlandse en de zee* (2014).

Bruijn, J., L. Hacquebord, *Een zee van traan. Vier eeuwen Nederlandse walvisvaart 1612-1964* (2019).

Deen, M., *De Wadden, Een geschiedenis* (2014).

Derks, P., 'Walvisprotocol', zie: <https://www.youtube.com/watch?v=hziRCWhUmCA>.

Duin, S. van, 'Is het erg als een bultrug sterft? Helemaal niet', *NRC* (20 december 2012).

Dirks Kat, H., *Dagboek eener reize ter walvisch- en robbenvangst in 1777 en 1778* (1818).

'Het verhaal van Johannes, de bultrug die een dorpsrel werd', *Trouw* (17 december 2012).

Hysmith, K., 'Writer's Whey. Melville, Moby Dick, and Maritime Cheese', zie: <https://culturecheesemag.com/stories/blog/writers-whey-melville-moby-dick-and-maritime-cheese/> (17 januari 2014).

'In de ban van de bultrug', reportage, zie: https://www.vpro.nl/speel~VPWON_1192770~in-de-ban-van-de-bultrug-argos-tv-medialogica~.html (2013).

Melville, H., *Moby-Dick; or The Whale* (1851).

Mets, W., *Naar de IJszee. Lotgevallen van een Hollandschen jongen* (ca. 1910).

Ravenhorst, C., *Arctisch Kookboekje 1777-1778. Victualie en leeftocht op Groenland reis* (2018).

Ruggenberg, R. www.ijsbarbaar.nl.

Vonk-Uitgeest, I., 'Een potvis op het strand', in: W. Eelman e.a., *Verhalen over 600 jaar*

Texel en Texelaars (2015).

Vonk-Uitgeest, I., 'Pieter Langeveld tussen de ijsschotsen', *Uitgave Historische Vereniging Texel* (december 2015).

13. De duivel, de Farizeeër en de dood

Allan, F., *Het Eiland Texel en Zijne Bewoners* (1856).

Allan, F., *Het Eiland Vlieland en Zijne Bewoners* (1857).

Bleyer, J., 'Die ganze Wahrheit Über den Pharisäer von Nordstrand', *Hamburger Abendblatt* (2 januari 2016).

Boer, P. de, H. van Deukeren, M. Vonk en I. Strouken, *Texel. Eilanders vertellen* (1995).

Breest Smalenburg, F.W. van, *Algemeen aardrijks- en geschiedkundig woordenboek, van de provincie Friesland* (1833).

Cuyck, P. van, *Brieven over Texel en de naby-gelegen eilanden* (1789).

Dekker, D., 'Skijntje Blok', *Texels volksleven* (1867, heruitgave 1976).

Dros, L., 'Eilandbier komt vaak van de vaste wal', *Trouw* (18 juli 2020).

Dros, L., 'In Texel gebrouwen. Zes eeuwen bier van Keuyt tot Skuumkoppe', ongepubliceerd opstel (2021).

Dros, N., 'Broeze koekelkip, maltentig voddebaaltje; laatste stuipen van een streektaal', *Tirade*, nr. 51 (2007).

Duin, E., S. Rooseboom de Vries en C. Waardenburg, 'Hoe gaat het met de jongeren op Texel?', *Jeugdmonitor Emovo 2016/2017* (2017).

Esauz. den Heussen, F., *Byvoeghsel tot den Christelijcken jongelingh* (1647).

Henningsen, H., 'Sømandens drikkelse', *Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, årbog* (1977).

Hoffmann, K., *De aarde, hare bewoners, en voortbrengselen* (1840).

<https://www.nordseetourismus.de/regionale-koestlichkeiten-nordsee>

Huizinga, J., Dagboeken 1844-1881, zie: <http://www.irenemaas.nl/pages/Huizinga/index.htm>.

Klöver, H., *Ostfriesland kocht. Van Pottjiekiekers un Pottjeslikkers* (2008).

Kooi, G. van der, 'Vroege brouwerijen' (1 december 1998).

Lempfert, C., 'Pharisäer, Kohlköpfe und lange Vokale. 13 Dinge, die nur Nordfriesen verstehen', zie: [Shz.de](http://shz.de) (16 augustus 2017).

Loman, D.C., 'Gemeente Texel', *Uitkomsten van het onderzoek naar den toestand van den landbouw, deel II* (1890).

Martinet, J.F., *Het vaderland* (1791).

Meier, R., *Köstliches aus der alten friesischen Küche. Spezialitäten aus West-, Ost- und Nordfriesland* (1987).

'Schenk eens een Lumumba in', *De Standaard* (23 april 2010).

Schol, A., *Fraakprikken en hoepelstokken* (1995).

Timmerman, G., 'Kwart jongeren op Texel zegt zich psychisch ongezond te voelen', *Texelse Courant* (16 juni 2017).

Vlis, J.A. van der, *'t Lant van Texsel* (1975).

Woerd, M. op de, 'Jong zijn op Texel gaat niet zonder biertje', *Trouw* (3 september 2017).

Wumkes, G.A., *Nei sawntich jier, 1949, opgenomen in S.J. van der Molen, O, welk een ontzettende waterplas! Vergeten epistels over de Waddenzee* (1978).

14. Eet Wads!

Dit hoofdstuk is een uitwerking van de lezing ‘Eet Wads / Iss Wattsch!’, gehouden voor de bijeenkomst van UNESCO Werelderfgoed Waddenzee in boerderij ‘De Waddel’ op Texel, 9 november 2019.

Bajohr, F., ‘*Unser Hotel ist judenfrei*’. *Alltagsantisemitismus in Bade- und Kurorten im 19. und 20. Jahrhundert* (2007).

Bockting, B.J., ‘In 1994 was de vakantie overzichtelijk, maar dat zie je pas als je terugkeert naar Ameland’, *de Volkskrant* (16 augustus 2019).

Boiten, L., *Eten om te leven, Leven om te eten. Groningers aan tafel sinds de middeleeuwen* (1986).

Cohen, M., ‘Ex-reporter Chris de Stoop, over de journalistiek, de verhalen, de boer en zijn broer’, *Vrij Nederland* (28 september 2016).

Deen, M., *De Wadden. Een geschiedenis* (2014).

Dijkshoorn, N., ‘Texel’, in: N. Dijkshoorn, *Dijkshoorn* (2010).

Donkers, H., ‘Sylt als schrikbeeld’, zie: <https://geografie.nl/artikel/sylt-als-schrikbeeld> (1 oktober 2020).

Duim, V.R. van der, J. Lengkeek, ‘All Pervading Island Tourism. The Case of Texel, the Netherlands’, in: J. Boussevain e.a., *Contesting the Foreshore. Tourism, Society, and Politics on the Coast* (2004).

Fischer, L., J. Hasse, ‘Historical and current perceptions of the landscapes in the Wadden Sea region’, in: M. Vollmer e.a (red.), *Landscape and Cultural Heritage in the Wadden Sea Region* (2001).

Haar, A. von der, *Das Ostfriesen Kochbuch* (2018).

Heijmans, T., ‘Andere wadden. Duitsland Sylt & Föhr’, *de Volkskrant* (22 september 2007).

Huizinga, D., *Een en ander over voeding* (1877).

Jensma, G., ‘Frisia remystificeren. De “belevingseconomie” langs de Waddenkust’, in: L. Egberts, M. Schroor (red.), *Waddenland Outstanding. History, Landscape and Cultural Heritage of the Wadden Sea Region* (2018).

Klawitter, N., ‘Als Baden für Juden verboten war. Antisemitismus in der Kaiserzeit’, *Der Spiegel* (29 juli 2019).

Lange, M., B. Ratter en C. Sobiech, *Heimat, Umwelt und Risiko an der deutschen Nordseeküste. Die Küstenregion aus Sicht der Bevölkerung* (2009).

Molen, S.J. van der, *Onze Waddeneilanden* (1983).

Mul, J. de, ‘De tragische ironie die aan het toerisme kleeft. De zoektocht naar authenticiteit’, *Trouw* (14 oktober 2018).

Norel, K., *Water, wind en vuur. Texel in de branding* (1970).

Portnoy, E., *Zielespijs en wat verder ter tafel komt* (2000).

Raad voor de Wadden, Identiteit als troef. Waddenlandschap vol verrassingen. Advies over de economische betekenis van recreatie en toerisme in het waddengebied (2008).

Rath, M., 'Unser Hotel is judenfrei. Lehrbuchfall "Borkum Lied"', *Legal Tribune Online* (21 januari 2011).

Slager, S., 'Maar waar is dat schuim?', *Trouw* (28 september 2019).

Star, I. van der, *Nu verbinden is de toekomst van morgen. Toekomstbeeld vanuit de Texelse landbouw* (2016).

Steensen, T., *Die Friesen. Menschen am Meer* (2020).

Stoop, C. de, *Dit is mijn hof* (2015).

'Terschelling in historisch perspectief', zie:
https://www.rug.nl/research/portal/files/14460452/03_dl1.pdf.

Thalen, D., e.a., *Eilanden onder de voet* (1977).

Timmer, T., *Kukelehaantje kippekant* (1997).

'Urk kent de grootste kottervloot van Nederland', zie:
www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2285&indicatorID=2875 (11 september 2020).

Visser, P., 'Waddengebied kan niet zonder visserij', *Friesch Dagblad* (1 oktober 2016).

Wal, J. van der, 'We vieren het pas als iedereen terug is'. *Terschelling in de Tweede Wereldoorlog* (2007).

Zee, S. van de, zie: <http://www.levenvandevis.nl/> (2013).

'Zwischen Tourismus und Tradition', *Üüb Feer*, nr. 18 (februari 2008).